

ZAJĄC M., ZAJĄC A. & TOKARSKA-GUZIŁ 2009. Extinct and endangered archaeophytes and the dynamics of their diversity in Poland. – *Biodiversity: Research and Conservation* **13**: 17–24.

WĘGRZYNEK B. 2014. EN *Thymelaea passerina* (L.) Coss. & Germ. Wilczypieprz roczny. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI & Z. MIREK (red.), *Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny naczyniowe*. Wyd. 3, s. 316–318. Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.

GRZEGORZ ŁAZARSKI, *Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Instytut Biologii, Katedra Botaniki i Fizjologii Roślin, ul. Prusa 14, 08-110 Siedlce, Polska; e-mail: grzegorz.lazarski@gmail.com*

Wpłynęło: 19.12.2017 r.; przyjęto do druku: 15.03.2018 r.

Nowe stanowisko *Dracocephalum ruyschiana* (Lamiaceae) w Kampinoskim Parku Narodowym

Dracocephalum ruyschiana L. (pszczelnik wąskolistny) jest byliną należącą do atlantyckiego oraz euroazjatyckiego elementu florystycznego (HEGI 1964; FARKAS 1999). Rozległy zasięg gatunku obejmuje Syberię oraz Europę. Na rozproszonych europejskich stanowiskach notowany jest w południowej części półwyspu Skandynawskiego, krajach nadbałtyckich, Pirenejach, Alpach, Karpatach oraz Kaukazie (MEUSEL i in. 1978; ADAMOWSKI & WOŁKOWYCKI 2014).

Dracocephalum ruyschiana jest gatunkiem wapieniolubnym, który preferuje nieco chłodniejszy oraz bardziej kontynentalny klimat (SIMON 1992; FARKAS 1999). Najczęściej zajmuje lasostep, stepowe łąki oraz step łąkowo-górski (WALTER 1974; LAZAREVIĆ i in. 2009). W Polsce optymalne warunki rozwoju znajduje w ciepłolubnych zbiorowiskach okrajkowych z klasy *Trifolio-Geranietea* oraz na siedliskach lasu mieszanego świeżego, gdzie roślinność stanowią dąbrowy świetliste *Potentillo albae-Quercetum* (ADAMOWSKI & WOŁKOWYCKI 2014).

Na obszarze Polski został stwierdzony dotychczas z około 50 stanowisk, przy czym na większości nie został potwierdzony od stu i więcej lat (ZAJĄC & ZAJĄC 2001; ADAMOWSKI & WOŁKOWYCKI 2014). Zarówno w *Polskiej czerwonej księdze roślin*, jak i według polskiej „czerwonej listy”, *Dracocephalum ruyschiana* uznany został za gatunek zagrożony wyginięciem (ADAMOWSKI & WOŁKOWYCKI 2014 – kategoria CR; KAŻMIERCZAKOWA i in. 2016 – kategoria CR).

W czerwcu 2012 r. zostało odnalezione nowe stanowisko *Dracocephalum ruyschiana* w zachodniej części Kampinoskiego Parku Narodowego, między Famułkami Brochowskimi a nieistniejącą wsią Bromierzyk, w gminie Brochów, w powiecie sochaczewskim (kwadrat ED12 siatki ATPOL; ZAJĄC 1978).

Stanowisko to znajduje się w południowej części ramienia parabolicznej wydmy o nazwie „Góra Świętej Teresy”. Odnaleziona populacja zajmuje południowe podnóże wydmy i graniczy bezpośrednio z biegnącym w tym miejscu szlakiem turystycznym. Odnotowano tu

trzy osobniki gatunku, z czego jeden z sześcioma pędami wegetatywnymi i jednym generatywnym, a pozostałe osobniki odpowiednio z jednym i trzema pędami wegetatywnymi. Siewek nie stwierdzono. Zbiorowisko roślinne, które zajmuje *Dracocephalum ruyschiana* w Puszczy Kampinoskiej jest typowe dla tego gatunku w Polsce (D. Wołkowycki, inf. ustna). Nawiązuje ono swoim charakterem do dąbrów świetlistych z zespołu *Potentillo albae-Quercetum* oraz ciepłolubnych zbiorowisk okrajkowych z klasy *Trifolio-Geranietae*. Szczegółową charakterystykę zbiorowiska przedstawia poniższe zdjęcie fitosocjologiczne. Nazewnictwo roślin naczyniowych podano według MIRKA i in. (2002), nazewnictwo mszaków za OCHYRĄ i in. (2003).

Zdj. 1. Data: 20.06.2015. Powierzchnia zdjęcia 100 m². Pokrycie warstwy: A₁ – 70%; A₂ – 10%; B – 10%; C – 80%; D_m – 10%. A₁: *Quercus robur* 5; A₂: *Quercus robur* 1; B: *Frangula alnus* 1, *Juniperus communis* +; C: *Convallaria majalis* 5, *Festuca ovina* 2, *Calamagrostis arundinacea* 1, *Fallopia convolvulus* 1, *Frangula alnus* 1, *Juniperus communis* 1, *Melica nutans* 1, *Poa nemoralis* 1, *Polygonatum odoratum* 1, *Quercus robur* 1, *Anthericum ramosum* +, *Carex ericetorum* +, *Euonymus europaeus* +, *E. verucosus* +, *Galeopsis bifida* +, *Galium schultesii* +, *G. boreale* +, *Maianthemum bifolium* +, *Peucedanum oreoselinum* +, *Sedum maximum* +, *Solidago virgaurea* +, *Sorbus aucuparia* +, *Vaccinium myrtillus* +, *Dracocephalum ruyschiana* r, *Dryopteris carthusiana* r, *Hieracium umbellatum* r, *Lilium martagon* r, *Moehringia trinervia* r, *Mycelis muralis* r, *Pyrus pyraster* r; D_m: *Hypnum cupressiforme* 1, *Mnium* sp. 1, *Pleurozium schreberi* +.

Podczas kontroli w czerwcu 2014 r., zapewne z powodu dużego zniszczenia przez dziki, nie odnaleziono gatunku na stanowisku. W 2015 r., po intensywnych poszukiwaniach, odnaleziono dwie kępy; jedna liczyła cztery pędy wegetatywne i jeden generatywny. Drugi osobnik liczył dwa pędy wegetatywne i jeden generatywny, o kwiatach jasnobłękitnych, co jest rzadkie u tego gatunku (por. STABBETORP & ENDRESTØL 2011). Dalszych obserwacji nie prowadzono.

Głównym zagrożeniem opisywanego stanowiska jest szczątkowy charakter populacji, co powoduje znaczną jej podatność na ewentualne nagłe zmiany warunków środowiskowych. Kolejnym zagrożeniem jest postępująca sukcesja biocenotyczna i związany z tym wzrost zacienienia, powodowany przez warstwy krzewów oraz bylin, zwłaszcza *Frangula alnus* i *Calamagrostis arundinacea*. Z tego powodu wydaje się niezbędna coroczna kontrola stanowiska oraz podjęcie działań ochrony czynnej, polegających na usuwaniu nagromadzonej biomasy i redukcji warstwy krzewów. Wskazana jest również hodowla zachowawcza.

Odnaleziony *Dracocephalum ruyschiana* w Kampinoskim Parku Narodowym jest nowym gatunkiem dla tego terenu (GŁOWACKI & FERCHMIN 2003). Ponadto jest to jedyne istniejące stanowisko na terenie województwa mazowieckiego i zarazem najdalej wysunięte na zachód w Polsce (ADAMOWSKI & WOŁKOWYCKI 2014).

Summary. New locality of *Dracocephalum ruyschiana* (Lamiaceae) in Kampinos National Park. In June 2012 a new station of *Dracocephalum ruyschiana* was found in the western part of Kampinos National Park between Famulki Brochowskie and the no-longer-extant village of Bromierzyk. The population occupies the southern slope of a dune and abuts a tourist trail. Three specimens were identified: one with one generative and six vegetative shoots, and the other two having one and three vegetative shoots respectively. The plant community in which northern dragonhead grew resembles heliophilous oak forest of the *Potentillo albae-Quercetum* association and thermophilic forest edge communities of the class

Trifolio-Geranietea. The main threat to the described specimens is the low number of individuals, which makes the population highly vulnerable to any sudden changes in environmental conditions. Another threat is succession and the associated increase in shading by shrubs and perennials.

LITERATURA

- ADAMOWSKI W. & WOŁKOWYCKI D. 2014. *Dracocephalum ruyschiana* L. Pszczelnik wąskolistny. – W: R. KAŹMIERCZAKOWA, K. ZARZYCKI & Z. MIREK (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Wyd. 3, s. 143–146. Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- FARKAS S. 1999. Magyarországi védett növényei (Protected plants of Hungary). s. 416. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
- GŁOWACKI Z. & FERCHMIN M. 2003. Chronione, rzadkie i zagrożone gatunki roślin naczyniowych Kampinoskiego Parku Narodowego i jego otuliny. – W: R. ANDRZEJEWSKI (red.), Kampinoski Park Narodowy. 1. Przyroda Kampinoskiego Parku Narodowego, s. 259–274. Kampinoski Park Narodowy, Izabelin.
- HEGI G. 1964. *Dracocephalum* L. – W: G. HEGI, Illustrierte Flora von Mitteleuropa. V Band, 4 Teil, s. 360–366. Kultura, Budapest.
- KAŹMIERCZAKOWA R., BLOCH-ORŁOWSKA J., CELKA Z., CWENER A., DAJDOK Z., MICHALSKA-HEJDUK D., PAWLIKOWSKI P., SZCZEŚNIAK E. & ZIARNEK K. 2016. Polska czerwona lista paprotników i roślin kwiatowych. s. 44. Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Kraków.
- LAZAREVIĆ P., LAZAREVIĆ M., KRIVOŠEJ Z. & STEVANOVIĆ V. 2009. On the distribution of *Dracocephalum ruyschiana* (*Lamiaceae*) in the Balkan Peninsula. – *Phytologia Balcanica* **15**: 175–179.
- MEUSEL H., JÄGER E., RAUSCHERT S. & WEINERT E. 1978. Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora. **2**. s. 418+171. Gustav Fischer Verlag, Jena.
- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland. A checklist. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland. **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- OCHYRA R., ŻARNOWIEC J. & BEDNAREK-OCHYRA H. 2003. Census catalogue of Polish mosses. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland. **3**, s. 372. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- SIMON T. 1992. A magyarországi edényes flóra határozója, Harasztok – virágos növények Tankönyvkiadó. s. 892. Budapest.
- STABBETORP O. & ENDRESTØL A. 2011. Faglig grunnlag for handlingsplanen for dragehode *Dracocephalum ruyschiana* og dragehodeglansbille *Meligethes norvegicus*. **766**. s. 61. NINA Rapport, Oslo.
- WALTER H. 1974. Die Vegetation Osteuropas, Nord- und Zentralasiens. Vegetationsmonographien der einzelnen Grossräume. **7**. s. 452. G. Fischer, Stuttgart.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych Polski”. – *Wiadomości Botaniczne* **22**(3): 145–155.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.). 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- KAROL TORZEWSKI, *Katedra Ekologii, Biogeochemii i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Wrocławski, ul. Kanonia 6/8, 50-328 Wrocław, Polska; e-mail: karol.torzewski@uwr.edu.pl*

Wpłynęło: 26.01.2018 r.; przyjęto do druku: 21.02.2018 r.